

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 3. dubna 2025 ve věci č. 56114/18 – *N. D. proti Švýcarsku*

Senát páté sekce Soudu shledal většinou pěti hlasů ku dvěma, že došlo k porušení hmotněprávního aspektu článku 2 Úmluvy, neboť vnitrostátní orgány nesplnily svou pozitivní povinnost chránit život stěžovatelky před násilím ze strany jejího partnera. Na základě informací o trestní minulosti muže a aktuálního vývoje situace totiž orgány neprovedly dostatečné posouzení rizika a nepřijaly opatření, která by mohla zabránit jeho útoku v podobě několikahodinového mučení stěžovatelky.

I. Skutkové okolnosti

V roce 1995 byl X, pozdější partner stěžovatelky, odsouzen k dvanácti letům odnětí svobody za znásilnění a vraždu své partnerky spáchané v roce 1993. Po podmíněčném propuštění byl v roce 2006 znovu vzat do vazby za nebezpečné vyhrožování a nátlak vůči tehdejší partnerce. Jeho následné propuštění bylo podmíněno dodržováním řady opatření, zejména zákazem kontaktovat poškozenou.

Stěžovatelka se s X setkala v listopadu 2006 a nevědoma si jeho minulosti s ním navázala intimní vztah. V srpnu 2007 kontaktovala praktického lékaře X kvůli jeho chování vůči ní. Lékař jí doporučil vztah s X ukončit, ale poradil, aby to neudělala náhle. Se souhlasem stěžovatelky o rozhovoru informoval policii. Policista ji následně z vlastní iniciativy telefonicky kontaktoval. Stěžovatelka mu sdělila, že ji X obtěžuje telefonáty a textovými zprávami. Policista jí, aniž by zmínil trestní minulost X, řekl, že X „by mohl být nebezpečný“, a nabídl jí policejní asistenci. Stěžovatelka ale uvedla, že má situaci zatím pod kontrolou.

V září 2007 stěžovatelka oznámila X, že chce jejich vztah ukončit. Následně ji X unesl a po více než jedenáct hodin ji mučil – fyzicky i sexuálně napadl; pokusil se ji rovněž zabít. Stěžovatelka byla zachráněna díky zásahu psychologa a policie. X byl následně zatčen a v policejní vazbě spáchal sebevraždu. Stěžovatelka utrpěla vážná zranění a dodnes trpí psychickými následky události.

V lednu 2015 podala žalobu na náhradu škody proti příslušnému kantonu, v níž se domáhala odškodnění za nemajetkovou újmu, která jí vznikla. Tvrdila zejména, že ji orgány měly informovat o trestní minulosti jejího partnera a o nebezpečí, které představoval. Její žaloba byla obecnými soudy i spolkovým soudem zamítnuta.

II. Odůvodnění Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

Stěžovatelka namítala porušení článku 2 Úmluvy, jelikož vnitrostátní orgány dle jejího názoru nesplnily svůj pozitivní závazek přijmout nezbytná opatření k ochraně jejího života, když ji neinformovaly o tom, že její partner spáchal v minulosti trestné činy, konkrétně znásilnění a vraždu.

a) Obecné zásady

Soud připomněl, že článek 2 Úmluvy ukládá státům povinnost nejen zdržet se úmyslného usmrcení, ale také přijmout opatření k ochraně života před jednáním jiných osob. Tato pozitivní povinnost vzniká zejména v situacích, kdy stát ví nebo by měl vědět o skutečném a bezprostředním ohrožení života konkrétní osoby (*Opuz proti Turecku*, č. 33401/02, rozsudek ze dne 9. června 2009, § 129–130). Závazek na poli článku 2 přijímat preventivní operativní opatření je závazkem týkajícím se prostředků, nikoli výsledku (*Kurt proti Rakousku*, č. 62903/15, rozsudek velkého senátu ze dne 15. června 2021, § 159). V případech domácího a genderově podmíněného násilí má stát povinnost provést autonomní, proaktivní a důkladné posouzení rizika, které nesmí být založeno pouze na subjektivním vnímání oběti, ale musí vycházet z vlastního hodnocení orgánů (tamtéž, § 169).

b) Aplikace zásad na projednávanou věc

S ohledem na předchozí chování X, které bylo charakterizováno opakovanými násilnými činy vůči jeho aktuálním partnerkám, včetně femicidy v roce 1993, Soud shledal, že dotčené skutky lze kvalifikovat jako násilí na ženách. To platí, ačkoli stěžovatelka netvrdila, že by ji X před předmětnými událostmi v září 2007 fyzicky napadl (viz *a contrario* např. výše uvedené případy *Kurt a Opuz*).

1. K otázce, zda orgány věděly nebo měly vědět o riziku, kterému byla stěžovatelka vystavena

Za okolností daného případu Soud shledal, že příslušné vnitrostátní orgány si byly vědomy vztahu stěžovatelky s X, jeho trestní minulosti a skutečné a bezprostřední povahy nebezpečí, které X pravděpodobně představoval. Dále bylo ze dvou znaleckých psychiatrických posudků z října 2006 a ledna 2007 zřejmé, že X považoval ukončení vztahů za obzvlášť obtížné a že tyto situace u něj pravděpodobně spouštěly násilné chování. V této souvislosti Soud zopakoval, stejně jako Skupina expertů pro boj proti násilí na ženách a domácímu násilí (GREVIO), že tyto faktory jsou považovány za varovné signály indikující zvýšené riziko (*Kurt proti Rakousku*, cit. výše, § 140).

2. K otázce, kdy vznikla orgánům povinnost chránit stěžovatelku

Soud poznamenal, že stěžovatelka sama nepodala trestní oznámení. Orgány tak musí být považovány za informované o existenci rizika pro stěžovatelku nejpozději v okamžiku, kdy se lékař X s jejím souhlasem obrátil v srpnu 2007 na policii. Tato událost upozornila orgány na situaci, v níž se stěžovatelka nacházela, a založila i přes neexistenci oznámení z její strany povinnost chránit její právo na život s vyšší mírou obezřetnosti.

3. K otázce, zda orgány přijaly nezbytná opatření k ochraně života stěžovatelky

Během telefonického rozhovoru se stěžovatelkou v srpnu 2007 se policista dotazoval na rozsah obtěžování, kterému ji X údajně vystavoval, a zda má situaci pod kontrolou nebo potřebuje pomoc. Také jí sdělil, že by bylo lepší, kdyby svůj vztah s X ukončila, nabídl jí pomoc policie včetně tísňového čísla a informoval ji o možnosti podat trestní oznámení nebo kontaktovat služby na podporu obětí.

Pokud jde o to, že policista neposkytl stěžovateli informace o trestní minulosti X, Soud – přičemž zopakoval, že v případech násilí na ženách nemohou práva pachatele převážet nad právem obětí na život a tělesnou a psychickou integritu (*Opuz proti Turecku*, cit. výše, § 147), – zdůraznil, že odhalení informace o předchozím odsouzení X za znásilnění a vraždu by představovalo zásah do jeho práva na respektování soukromého života. Pro ten neexistoval žádný právní základ. Soud poznamenal, že podle švýcarského práva mohou být výpisy z rejstříku trestů týkající se třetích stran zpřístupněny soukromým osobám pouze s písemným souhlasem dotčených osob. Soud podotkl, že po předmětných událostech kanton Luzern v roce 2017 novelizoval zákon o policii a umožnil policii sdělit osobní údaje potenciálně nebezpečných osob, pokud je to nutné k odvrácení bezprostředního nebezpečí.

Soud shledal, že policista se z vlastní iniciativy pokusil informovat stěžovatelku v co nejúplnějším možném rozsahu – vzhledem k dostupným informacím a zmíněným právním omezením – o nebezpečné situaci, v níž se nacházela. Soud dále poznamenal, že různé policejní složky měly okamžitý přístup k záznamu v policejnímu registru o uskutečnění telefonického hovoru mezi stěžovatelkou a policistou. Nebyla však přijata žádná navazující opatření. To odhaluje přinejmenším nedostatek komunikace a koordinace, který znemožnil postupovat s pečlivostí, jakou taková situace vyžaduje. Povinnost přijmout preventivní operativní opatření, pokud to existence rizika odůvodňuje, zahrnuje požadavek posoudit povahu a úroveň rizika (*Kurt proti Rakousku*, cit. výše, § 159), jakmile se o něm orgány dozvědí. V projednávané věci nebylo prokázáno, že by dotčené orgány provedly takové posouzení, a to ani v momentu, kdy lékař X kontaktoval policii, ani později, kdy byl do policejního registru vložen záznam o telefonickém hovoru mezi stěžovatelkou a policistou. Třebaže stěžovatelka v tomto telefonátu nevznesla stížnost ani se nedomáhala policejní asistence, lze to vysvětlit skutečností, že si nebyla plně vědoma rozsahu nebezpečí, které ji hrozilo. Nevěděla totiž ani o trestní minulosti X, ani o výše zmíněných psychiatrických posudcích. Příslušné orgány se tedy neměly spokojit s tím, jak vnímá riziko ona, a měly v tomto směru provést vlastní posouzení (tamtéž, § 169).

Vzhledem ke zranitelnosti stěžovatelky, která si nebyla vědoma všech skutkových okolností, jež měly vnitrostátní orgány k dispozici, měla být tato asymetrie v dostupných informacích vyvážena zvýšenou obezřetností ze strany těchto orgánů. Ta měla vést k důkladnému a aktuálnímu posouzení stupně rizika, kterému byla stěžovatelka vystavena.

Konečně, vzhledem k tomu, že při absenci zjištění bezprostředního nebezpečí – jak tehdy vyžadovalo vnitrostátní právo – nemohly příslušné orgány z vlastní iniciativy přijmout operativní opatření k zabránění riziku pro tělesnou integritu osoby, pokud tato osoba nepodala trestní oznámení nebo nepožádala o pomoc, zůstaly jejich možnosti omezené. Proto nebylo zavedeno žádné jiné konkrétní opatření, které by stěžovatelku chránilo. To přitom neodpovídalo závažnosti situace. Ačkoli Soud připustil, že nemůže spekulovat ani o právní proveditelnosti přijetí takových opatření orgány, ani o jejich účinnosti, zopakoval, že přijetí preventivních operativních opatření podle článku 2 Úmluvy je povinností prostředků, nikoli výsledku (*Kurt proti Rakousku*, cit. výše, § 159).

4. Závěr

S ohledem na výše uvedené Soud shledal, že vnitrostátní orgány neučinily vše, co by od nich bylo možné rozumně očekávat, aby odvrátily skutečné a bezprostřední riziko pro život stěžovatelky, o kterém věděly nebo měly vědět. Ačkoli Soud ocenil spontánní iniciativu policisty, poznamenal, že nebylo provedeno adekvátní posouzení rizika pro život stěžovatelky, ani nebyla přijata operativní opatření, která by mohla mít šanci změnit průběh událostí nebo zmírnit způsobenou újmu (*Talpis proti Itálii*, č. 41237/14, rozsudek ze dne 2. března 2017, § 121). V důsledku nedostatečné koordinace mezi různými službami a mezer v tehdy platné právní úpravě nesplnily švýcarské orgány svou pozitivní povinnost chránit život stěžovatelky podle článku 2 Úmluvy.

Soud přiznal stěžovateli částku 30 000 eur jako nemajetkovou újmu.

III. Odlišná stanoviska

Soudkyně Elósegui zdůraznila ve svém souhlasném stanovisku potřebu účinnějších preventivních opatření proti femicidě, založených na sdílení informací mezi orgány. Podle ní musí v konfliktech mezi právem oběti na život a právem agresora na soukromí převážet ochrana potenciální oběti. Upozornila, že některé státy kvůli rigidním pravidlům o ochraně soukromí brání policii či zdravotníkům sdílet informace, které mohou být klíčové pro prevenci násilí. Jako příklady dobré praxe uvedla systémy Spojeného království a Španělska, které umožňují sdělovat obětem určité údaje o minulých násilných činech pachatele a zavádějí strukturované posouzení rizik. Orgány by neměly čekat na trestní oznámení, ale aktivně vyhodnocovat riziko na základě dostupných informací o pachateli. Závažný trestný čin či opakovaný záznam v trestním rejstříku podle ní zakládají závazek státu oběť informovat.

Soudkyně Šimáčková a soudce Felici ve svém souhlasném stanovisku podotkli, že přetrvávající stereotypy a patriarchální přístupy mohou vést k tomu, že ženy jsou vnímány jako majetek a jejich rozhodnutí, např. odejít ze vztahu, může vyvolat násilí či dokonce femicidu. Podle nich je nutné, aby státy chránily ženy proaktivně. Není možné, aby formalistický přístup nebo ochrana soukromí pachatelů převážily nad bezpečností ohrožených žen. Upozornili, že nejde jen o individuální případ, ale o archetypální vzorec genderově podmíněného násilí. Symbolickým odkazem na Desdemonu a Othella připomněli, že společnost často nahlíží na příběh očima pachatele, nikoli oběti. A právě tento posun perspektivy je nezbytný pro skutečnou ochranu žen.

Soudce von Werdt a soudkyně Mouro-Vikström ve svém nesouhlasném stanovisku uvedli, že orgány neměly dle jejich názoru dostatek informací k tomu, aby věděly či měly vědět o skutečném a bezprostředním riziku pro stěžovatelku, protože se sama nikdy neobrátila na policii ani nehlásila násilí či výhrůžky. Kritizovali většinu za to, že „kombinovala“ izolované informace různých orgánů, přestože podle judikatury mělo být vyhodnocováno to, co věděl konkrétní příslušný orgán. Upozornili, že policista znal pouze informace o obtěžování, nikoli o psychiatrických posudcích X, k nimž navíc existovala silná ochrana soukromí. Podle jejich názoru by povinnost automaticky sdílet takové citlivé informace mezi orgány byla nepřiměřeným zásahem do soukromí a vedla by k neúnosné zátěži státu.

Zdůraznili také, že podle Istanbulské úmluvy není stát povinen automaticky jednat z moci úřední při pouhém obtěžování, pokud oběť nepodala trestní oznámení. Uzavřeli, že většina nesprávně rozšířila rozsah pozitivních závazků státu, a že v této věci tak nemělo být shledáno porušení článku 2.